

The Effectiveness of Trauma-Aware Parenting Intervention on Relationship between Attachment and Emotional Disturbance in Adoptive Families

Mehrana Pahchami¹, and Mansoreh Bahramipour*²

Abstract

The study was conducted with the aim of investigating the effectiveness of trauma-informed parenting on the relationship between attachment and emotional disturbance in adoptive families. The research method was semi-experimental and included experimental and control groups with pre-test, post-test, and a 45-day follow-up period. The statistical population included all adoptive families from care centers for orphaned and abused children in the city of Isfahan in the summer, which were selected by the available sampling method among those who were referred to the care centers for orphaned and abused children in the city of Isfahan. Twenty people (20 experimental people) and (20 control people) were randomly divided to two groups. The research tools include Halpern and Kapenerek's relationship between the attachment questionnaire, and Simmons and Gaher's emotional disturbance. Trauma-informed parenting training was conducted in 120-minute sessions. Data analysis was done using statistical methods and SPSS 23 software. The findings showed that the trauma-informed parenting intervention is effective in the relationship between attachment, and emotional turmoil in adoptive families ($p < 0.01$). Therefore, it can be concluded that the intervention of conscious parenting is suitable for reducing the problems caused by adoption.

Keywords: Emotional Disturbance, Adoptive Families, Relationship Between Attachment, Trauma-Aware Parenting Intervention.

Introduction

Family is the most important determining factor of children's behavior and plays a very important role in explaining their social position. Children learn the right and wrong of something in the family, and the family plays a significant role in the formation of their behavior. On the other hand, in our country every year more than 2000 children are admitted to care systems (boarding institutions and nurseries) due to parental neglect, violence or misbehavior, the death or divorce of parents ([Annual report of welfare organization activity, 2017](#)). Adoption is a complex social process that is often challenging and not always satisfactory. Adoptive parents may not have the knowledge and skills necessary to meet the needs of the adopted child ([Fisher, 2015](#)). Children's adjustment issues and lack of parenting skills in adoptive families can lead to the failure or dissolution of adoption ([Steinberg & Stacey, 2023](#)). One of these methods is conscious parenting (CP). Conscious parenting means awareness in all your interactions with your child ([Shiraninia et al., 2019](#)). The goal of conscious parenting is to connect more deeply with children and nurture their nature. This model includes five dimensions of listening with full attention, non-judgmental acceptance of oneself and the child, emotional awareness towards oneself and the child, and self-regulation in relation to parenting ([Matin et al., 2021](#)). Various variables are very important in the relationship between adoptive families and children under their care, and one of these factors is attachment style. Bowlby ([1969](#)) identified three secure attachment styles, avoidant insecure attachment and ambivalent insecure attachment. It is

¹ Master of Psychology, Department of Psychology, Islamic Azad University, Isfahan Branch, Khorasgan, Isfahan, Iran.
Email: mehrana_pachami@yahoo.com

² Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Psychology, Islamic Azad University, Isfahan Branch, Khorasgan, Isfahan, Iran.
Email: bahramipourisfahani@khuisf.ac.ir

possible to acknowledge the child's expectations about the sensitivity, availability and responsiveness of the primary caregiver, leading to the formation of differences in the type of infant's attachment depends on the caregiver. Through these factors, the child gradually internalizes models of himself and others, which are called internal active models in the attachment perspective (Mohan, 2023). Emotional disturbance is also another influencing factor among adoptive families, in fact, emotional disturbance is a complex process and a combination of several main emotions such as anxiety, stress, depression and despair, and it usually occurs when a person is under stressful conditions, but he/she is unable to manage it (Ringeisen et al., 2017). Emotional disturbance has 4 physical, emotional, cognitive and behavioral components (Inzlicht et al., 2015). Generally, it can be said that the importance of parenting, attachment styles (Quintigliano et al., 2021), and the effects of emotional disturbance (Hou et al., 2020) are some factors that affect adoptive families, especially adoptive children. Considering the importance of the topic in improving parenting skills in adoptive families, different training interventions have been proposed, one of which is the conscious parenting model. This study seeks to answer the following question: Does trauma–informed parenting affect on attachment style and emotional turmoil in adoptive families effective?

Methods

The research method was semi-experimental with a pre-test, and post-test design and a 45-day follow-up period with a heterogeneous control group. This research had the ethics code number IR. IAU. KHUISF. REC.1402.338.

Results

Based on the descriptive findings, the average attachment scores in the experimental group increased more than the control in the post-test and follow-up stages compared to the pre-test. The average emotional disturbance scores in the experimental group compared to the control showed a greater decrease in the post-test and follow-up phase than in the pre-test. Analysis of variance with repeated measures was used to investigate the research hypotheses, which allows the researcher to compare the experimental group (trauma–informed parenting) and the control group in the research variables.

Table 1: Descriptive indices of the scores of the research variables by two groups and three stages of the research

		Experiment			Control		
		pre-test	post-test	Follow-up	pre-test	post-test	Follow-up
Attachment style	mean	45.2	66.55	66.35	46.35	46.1	46
	SD	16/67	10/98	12/97	16/13	15/86	15/69
Emotional disturbance	mean	46/15	36/05	36/15	46/85	46/7	46/65
	SD	11/43	10/8	8/6	11/26	11/02	11/003

Table 2: The result of Tests of between-subject and within-Subjects in variables

Variable	effect	source	SS	df	MS	F	p	effect size	power
Emotional turmoil	Between subjects	group	15.4089	1	15.40891	7.17	0.011	0.159	0.742
	within the subject	time	697.017	1.003	695.248	11.497	0.002	0.232	0.911
		Time × group	650.217	1.003	648.567	10.72	0.002	0.220	0.891
Positive adaptive evolution	Between subjects	group	320.311	1	320.311	6.84	0.013	0.153	0.722
	within the subject	time	176.117	1.37	128.127	15.35	0.001	0.228	0.991
		Time × group	218.617	1.37	159.046	19.057	0.001	0.334	0.998
Emotional reaction	Between subjects	group	414.408	1	414.408	39.63	0.001	0.51	1.000
	within the subject	time	96.517	1.518	63.36	13.058	0.001	0.256	0.985
		Time × group	98.617	1.518	64.944	13.34	0.001	0.26	0.988
Negative behaviors	Between subjects	group	310.408	1	310.408	17.089	0.001	0.310	0.981
	within the subject	time	228.317	1.54	148.078	70.537	0.001	0.650	1.000
		Time × group	204.017	1.54	132.326	63.03	0.001	0.624	1.000
Avoiding the support of the attachment figure/caregiver	Between subjects	group	582.208	1	585.208	36.31	0.001	0.489	1.000
	within the subject	time	301.617	1.29	232.857	72.74	0.001	0.657	1.000
		Time × group	254.718	1.29	196.726	61.45	0.001	0.618	1.000

The results have shown the interaction of time and group membership in the variables of emotional disturbance ($F = 10.72$, $p < 0.01$), positive adaptive development ($F = 19.05$, $p < 0.001$), emotional reaction ($F = 13$, $p < 0.001$), negative behaviors ($F = 63$, $p < 0.001$) and avoidance of caregiver support ($F = 61.45$, $p < 0.001$) are significant. It shows that the changes in the pre-test, post-test and follow-up stages were significant in each of the groups. The results of the Bonferroni post hoc test for comparing the experimental and control groups in the research stages are presented in Table (3).

Table 3: Result of Bonferroni test for Comparison of two groups according to research variables in two stages of post-test and follow-up

Variable	Stage	Average difference	Effect size	Meaningfulness
Emotional Disturbance	Pre-test	-0/7	0/001	0/846
	Post-test	-10/65	0/278	0/001
	Follow-up	10/5	0/276	0/001
Positive adaptive evolution	Pre-test	-0/55	0/003	0/73
	Post-test	5/1	0/275	0/001
	Follow-up	5/25	0/324	0/001
Emotional reaction	Pre-test	-1/2	0/063	0/118
	Post-test	-4/55	0/451	0/001
	Follow-up	-5/4	0/579	0/001
Negative behaviors	Pre-test	0/4	0/007	0/617
	Post-test	-5/65	0/551	0/001
	Follow-up	-4/4	0/381	0/001
Avoiding face Support Attachment/caregiver	Pre-test	-0/3	0/003	0/725
	Post-test	-5/65	0/634	0/001
	Follow-up	-6/3	0/621	0/001

The results in Table (3) show that the difference between the experimental group, i.e., trauma-aware parenting, and the control group in all research variables in the pre-test stage is insignificant ($p < 0.05$); however, the results show that the difference between the two groups in the variables of emotional disturbance and the dimensions of relationships between attachment in the post-test and follow-up stages is significant ($p < 0.001$). The effect of trauma-aware parenting on emotional disturbance is 27.8% and 27.6% in the follow-up stage. The effect of training on the dimensions of positive adaptive development, emotional reaction, negative behaviors and avoidance of caregiver support is 27.5%, 45%, 55% and 63.6% in the post-test and 32.4%, 57.9%, 38% and 62% in the follow-up stage, respectively.

Also, the results of the paired Bonferroni test showed that in the variable of parent-child attachment style, there was no significant difference between the experimental and control groups in the pre-test stage ($p < 0.05$). However, the difference in the mean scores of this variable in the experimental and control groups was significant in the post-test and follow-up stage ($p < 0.001$). The effect of the harm-aware parenting intervention on parent-child attachment style in the post-test stage was 39.8% and 40% in the follow-up stage. In the variable of emotional disturbance, there was no significant difference between the experimental and control groups in the pre-test stage ($p < 0.05$). However, the difference in the mean scores of this variable in the experimental and control groups was significant in the post-test and follow-up stage ($p < 0.001$). The effect of the harm-aware parenting intervention in the post-test stage was 27.8% and 27.6% in the follow-up stage.

Discussions

Informed parents value both autonomous behavior and discipline, and rational control and calculated freedom make children internalize the rules and principles of correct behavior and feel responsible for their actions and behavior. In addition to being warm and affectionate, these parents push their children towards

independence, thus providing an environment for the child to feel valued. These mentioned characteristics are also the characteristics of people with a secure attachment style who, in their internal activation patterns and others, reach the cognitive conclusion that they are valuable and worth being cared for, and that others (here, adoptive parents) are caring and responsive people. They will be present when needed and will satisfy their needs. People with secure attachment are those people who have a positive sense of themselves and a positive understanding of others, and are more socially confident and successful. Therefore, the intervention of conscious parenting by strengthening parents' awareness and knowledge in the seventh steps by practicing compassion and kindness and re-connecting with their body in the position of a parent, watching the body during the stress of parenting, was able to make them aware of the benefits of a secure attachment style. Therefore, it is not far from the expectation that conscious parenting by strengthening such steps and exercises will provide a safe environment with a safe attachment style. Conscious parenting acts as a potential psychological resource in times of stress and helps parents to cope more adaptively and avoid the destructive effects of psychological evaluations related to parenting and family ([Turpyn & Chaplin, 2016](#)). Also, in this method, parents learn to be kind and compassionate towards themselves, their children and others by doing love and friendship meditation and self-compassion exercises, and this reduces self-blame and stress in them. Also, experiencing children with the five senses, such as touch and hugging, increases the release of oxytocin and, as a result, reduces stress ([Hou et al., 2020](#)), and beyond that, with the reduction of stress, the emotional turmoil that governs relationships in children is also reduced. This training is suitable for parents who themselves suffer from psychological problems ([Dalen et al., 2020](#)) and can decrease their children's psychological problems and emotional turmoil through increasing their awareness.

مقاله پژوهشی

اثربخشی مداخله فرزندپروری آگاه از آسیب بر روابط میان دلبستگی و آشفتگی هیجانی در خانواده‌های فرزندپذیر

مهرانا پرچمی^۱، و منصوره بهرامی‌پور^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی فرزندپروری آگاه از آسیب بر روابط میان دلبستگی و آشفتگی هیجانی در خانواده‌های فرزندپذیر انجام شد. روش پژوهش از نوع نیمه‌آزمایشی و با طرح دو گروه آزمایش و کنترل با پیش‌آزمون، پس‌آزمون و دوره پیگیری ۴۵ روزه بود. جامعه آماری شامل کلیه والدین فرزندپذیر از مراکز نگهداری کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست در شهر اصفهان در بازه زمانی تابستان ۱۴۰۲ بود که از میان آن‌ها، به شیوه نمونه‌گیری در دسترس، تعداد ۴۰ نفر انتخاب شدند و به طور تصادفی در دو گروه ۲۰ نفری (۲۰ نفر آزمایش و ۲۰ نفر کنترل) جای داده شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه روابط میان دلبستگی کاپنبرک و هالپرن (۲۰۰۶)، آشفتگی هیجانی سیمونز و گاهر (۲۰۰۵) بود. همچنین، گروه آزمایش آموزش فرزندپروری آگاه از آسیب بوگلز و راستیفو (۲۰۱۳) را طی ۱۰ جلسه ۱۲۰ دقیقه‌ای به صورت گروهی دریافت کردند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری و به‌کارگیری نرم‌افزار SPSS 23 و تحلیل واریانس با اندازه‌های مکرر انجام شد. یافته‌ها نشان داد مداخله فرزندپروری آگاه از آسیب بر روابط میان دلبستگی و آشفتگی هیجانی در خانواده‌های فرزندپذیر مؤثر است ($p < 0/01$)؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت مداخله فرزندپروری آگاه بر آسیب مداخله‌ای مناسب برای کاهش مشکلات ناشی از فرزندپذیری است.

واژه‌های کلیدی: آشفتگی هیجانی، خانواده‌های فرزندپذیر، روابط میان دلبستگی، فرزندپروری آگاه از آسیب.

^۱ کارشناس ارشد، گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان، خوراسگان، اصفهان، ایران. ایمیل: mehrana_parchami@yahoo.com

^۲ نویسنده مسئول

استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان، خوراسگان، اصفهان، ایران. ایمیل: bahramipourisfahani@khuisf.ac.ir

مقدمه

حضانت و سرپرستی کودک از جمله امور حساس و پراهمیت در حوزه نهاد خانواده به شمار می‌آید و واضح است، سرپرستی و تربیت کودک سعی و زحمتی فراوان را مطالبه می‌کند (Lapidus, 2023)؛ از این رو، در همه قوانین کشورها، قوانینی برای حضانت تدوین شده‌اند که این امر اهمیت توجه به موضوع حضانت را دوچندان کرده است (Heshmati Molaie et al., 2024). علاوه بر این، قبل از پذیرش حضانت کودک، آماده‌سازی والدین برای دریافت فرزند در خانواده خود کاری مهم برای متخصصان کودک و خانواده است؛ زیرا مشکلات عاطفی و رفتاری کودک باعث نارضایتی والدین فرزندپذیر می‌شوند و دریافت اطلاعات درباره فرزندپروری، آموزش صحیح بهداشت روان و خدمات مشاوره‌ای و پشتیبانی، از ابزارها و راهکارهای قابل پیش‌بینی برای کاهش تنش‌های ناشی از حضانت فرزند به شمار می‌روند (Gorla et al., 2023)؛ از این رو، رفتار کودکان تحت حضانت نیز به عنوان چالشی دیگر مورد توجه قرار گرفته است و مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده رفتار کودکان به فرزندگی گرفته‌شده سابقه منفی رفتار والدین جدید آنها قبل از فرزندآوری است (Hogan et al., 2023)؛ بر همین اساس، در کشور ما، هر ساله بیش از ۲۰۰۰ کودک به دلیل غفلت، خشونت یا سوء رفتار والدین و همچنین، به علت مرگ یا طلاق والدین و در نتیجه، از دست دادن سرپرست، در سیستم‌های نگهداری و مراقبتی (مؤسسه‌های شبانه‌روزی و شیرخوارگاه‌ها) پذیرش می‌شوند (Annual report of welfare organization activity, 2017). از سوی دیگر، خانواده‌هایی وجود دارند که به دلایل مختلف، از جمله ناباروری، مایل به پذیرش این کودکان و تجربه کردن نقش والدینی هستند؛ بنابراین، فرزندپذیری راهکاری برای تجربه این نقش برای زوجین نابارور و کودکانی است که از مراقبت و عاطفه والدینی محروم‌اند (Howe & Weber, 2023).

بنا بر آن چه بیان شد، فرزندپذیری فرآیند اجتماعی پیچیده‌ای است که معمولاً چالش‌انگیز است و همیشه رضایت‌بخش نیست و والدین فرزندپذیر ممکن است شناخت، دانش و مهارت‌های ضروری برای تطابق با نیازهای کودکی که به فرزندگی پذیرفته‌اند را نداشته باشند (Fisher, 2015). در نهایت، مشکلات سازگاری کودکان و فقدان مهارت‌های فرزندپروری در خانواده‌های فرزندپذیر عوامل تنش‌زا پس از فرزندپذیری هستند که ممکن است به شکست یا انحلال فرزندپذیری منجر شوند (Steinberg et al., 2023). از این دیدگاه، شیوه‌های فرزندپروری و تأثیر آنها بر روی شخصیت کودکان نقشی بسیار مهم در پرورش روحی و روانی آنها دارند (Hutauruk & Yusnadi, 2023). شیوه‌های فرزندپروری، به روش‌هایی گفته می‌شوند که والدین برای تربیت فرزندان خود به کار می‌گیرند و این شیوه‌ها بیانگر نگرش‌هایی که آنان نسبت به فرزندان خود دارند و قوانینی که برای فرزندان خویش وضع می‌کنند، هستند (Chu et al., 2021).

متغیرهایی مختلف در روابط بین خانواده‌های فرزندپذیر و کودکان تحت سرپرستی آنان اهمیتی به‌سزا دارند که یکی از این عوامل ابعاد دلبستگی^۱ است. دلبستگی فرایندی دوسویه از ارتباطات هیجانی - عاطفی است که رشد روان‌شناختی، فیزیکی و شناختی کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهد، مبنایی برای اعتماد و بی‌اعتمادی کودک به شمار می‌آید، چگونگی ارتباط کودک با دنیا را شکل می‌دهد و نحوه یادگیری و ارتباطات را در سراسر زندگی مشخص می‌کند (Fraley & Roisman, 2019).

همچنین، پرز (۲۰۲۳) معتقد است دلبستگی هیجانی پایدار باعث پیوند خانوادگی، حمایت از کودک و ایجاد استقلال، روابط مناسب با گروه همسالان و نقش والدینی می‌شود (Perez, 2023). بنا بر نظر بالبی (۱۹۶۹)، تجربه‌های اولیه کسب‌شده توسط کودک در نظامی به نام الگوی درون‌کاوی درونی‌سازی می‌شود. این الگو نه فقط حکم یک مدل را برای ارتباطات اجتماعی آینده فرد دارد، بلکه قوانینی نانوشته برای اینکه چگونه فرد تجربه کند، ابراز وجود کند و با عواطف پریشان خود کنار بیاید را فراهم می‌کند

¹ attachment style

(Bowlby, 1969). در همین زمینه، موهان (۲۰۲۳) معتقد است الگوهای عملی از «چهره دلبستگی» و «خود» زیربنای دلبستگی والد - کودک را تشکیل می‌دهند و تحت تأثیر تجربه‌های مکرر روزانه با چهره دلبستگی ساخته می‌شوند (Mohan, 2023). مورگان (۲۰۱۱) نیز نشان داده‌اند دلبستگی والد - کودک با سازگاری کودک و همچنین، با شایستگی عملکرد وی در موقعیت‌های دیگر رابطه دارد و تعامل والد - کودک تأثیری عمیق بر رفتار و کاهش اضطراب کودک و والد دارد (Morely & Morgan, 2011). بنا بر آنچه بیان شد، بررسی و پژوهش‌های آینزورث (۱۹۸۹) در راستای تکمیل پژوهش‌های بالبی به وسیله معین کردن تفاوت‌های فردی در دوران رشد که بر روی دلبستگی تأثیرگذار هستند، به تشخیص یک نوع دلبستگی ایمن^۱ و دو نوع دلبستگی نایمن^۲ منجر شد (Ainsworth, 1989).

در دلبستگی ایمن، کودکان از مراقب خود به عنوان تکیه‌گاهی امن استفاده می‌کنند. زمانی که مراقب آن‌ها را ترک می‌کند، ممکن است گریه کنند یا نکنند که علت گریه آن‌ها غیبت مراقب و ترجیح دادن آن‌ها به افراد غریبه است. زمانی که مراقب برمی‌گردد، آن‌ها گریه را قطع می‌کنند و به طور فعال به دنبال ارتباط با مراقب هستند. در دلبستگی اجتنابی، کودکان، زمانی که مراقب حضور دارد، به وی بی‌اعتنا هستند. حتی زمانی که مراقب آن‌ها را ترک می‌کند، معمولاً ناراحت نمی‌شوند و به فرد غریبه همانند مراقب خود واکنش نشان می‌دهند. در دلبستگی اجتنابی نایمن، کودکان، قبل از جدایی، به دنبال نزدیکی به مراقب خود هستند و معمولاً کاوش نمی‌کنند چه چیزی به صلاحشان است. زمانی که مراقب آن‌ها را ترک می‌کند، معمولاً ناراحت و پس از برگشت او عصبانی می‌شوند و رفتارهای خصمانه مانند کتک زدن و هول دادن نشان می‌دهند. برخی از آن‌ها هنگام بغل شدن به گریه ادامه می‌دهند و نمی‌توان آن‌ها را به راحتی آرام کرد. در دلبستگی دوسوگرا، کودکان هنگام برگشت مراقب رفتارهای سردرگم و متضاد نشان می‌دهند. ممکن است در حالی که مراقب آن‌ها را بغل کرده است، با هیجان سطحی و افسرده مانند روی برگرداندن واکنش نشان دهند. معمولاً، آن‌ها هیجان خود را به شکل صورت بهت‌زده یا حالت‌های بدن عجیب و غریب و خشک ابراز می‌کنند (Lass-Hennemann et al., 2022).

آشفته‌گی هیجانی از جمله متغیرهای مطرح دیگر در میان والدین فرزندپذیر است (Paine et al., 2021). در واقع، آشفته‌گی هیجانی فرایندی پیچیده و ترکیب‌شده از چند هیجان اصلی مانند اضطراب، استرس، افسردگی و استیصال است و معمولاً، زمانی بروز می‌یابد که فرد در شرایط پراسترس قرار دارد؛ اما قادر نیست آن را مدیریت کند و دچار ناتوانی می‌شود (Ringelisen et al., 2017). آشفته‌گی هیجانی دارای چهار مؤلفه جسمی، هیجانی، شناختی و رفتاری است (Inzlicht et al., 2015). در مؤلفه جسمی، دستگاه سمپاتیک فعال می‌شود و در نتیجه، پیامدهای منفی مانند افزایش فشارخون، مشکلات قلبی، اختلالات گوارشی و تضعیف سیستم ایمنی بدن بروز می‌یابند. در مؤلفه هیجانی، فرد چند هیجان منفی را تجربه می‌کند و در شبکه‌ای از تجربه‌های ناخوشایند گیر می‌افتد. در مؤلفه شناختی، ارزیابی فرد از موقعیت این است که او قادر به سامان دادن موقعیت نیست و در نتیجه، هر گونه هدف‌گزینی و برنامه‌ریزی با شرایط دشوار پیش‌رو امکان‌پذیر نخواهد بود. در مؤلفه رفتاری، نیز فرد با رفتارهای پرخاشگرانه یا بی‌هدف به موقعیت‌های پرتنش پاسخ می‌دهد (Denton, 2022).

از سوی دیگر، کودکانی که زمان طولانی را در مراکز شبانه‌روزی زندگی می‌کنند دارای مشکلات هیجانی، رفتاری و اختلالات ارتباطی هستند و به همین دلیل، در ارتباط با همسالان بیشتر با شکست مواجه می‌شوند (Pathak-Shelat & Bhatia, 2021). هنگامی که این کودکان در محیط جدید به عنوان فرزندخوانده پذیرفته می‌شوند، این مشکلات گاه باعث بروز مشکلات در فرآیند سازگاری کودک با محیط خانواده جدید و عدم توانایی والدین در کنترل آن‌ها و در نهایت، مشکلات در روابط والدینی می‌شوند و با توجه به

¹ secure

² insecure

خطر بروز تعارض در روابط والد - کودک، ضرورت آماده‌سازی والدین بالقوه برای درک حضور فرزند جدید در محیط خانواده و وجود مهارت‌های فرزندپذیری ویژه برای این والدین آشکار است (Yull & Wilson, 2018).

بنا بر آنچه بیان شد، هر خانواده شیوه‌هایی ویژه را در تربیت فردی و اجتماعی فرزندان خویش به کار می‌گیرد و این شیوه‌ها که شیوه‌های فرزندپروری نامیده می‌شوند، متأثر از عوامل مختلف از جمله عوامل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و غیره هستند (Hardianto et al., 2022) و یکی از این روش‌ها فرزندپروری آگاه از آسیب (CP)^۱ است. فرزندپروری آگاه از آسیب به معنای داشتن آگاهی در تمام تعاملات والدین با کودک است (شیرانی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۹). هدف فرزندپروری آگاه از آسیب ارتباط عمیق‌تر با فرزندان و پرورش ماهیت آن‌ها است. این مدل شامل پنج بعد گوش دادن با توجه کامل، پذیرش بدون قضاوت خود و کودک، آگاهی هیجانی نسبت به خود و کودک و خودتنظیمی در رابطه با فرزندپروری است (Matin et al., 2021). به بیانی دیگر، فرزندپروری آگاه از آسیب مستلزم تغییر در نحوه نظارت بر رفتار کودک و پاسخ آگاهانه به نیازهای او است (Voloshenko, 2023). در همین راستا، مطالعات حاکی از آن هستند که شیوه فرزندپروری آگاه از آسیب اثربخشی خود را در حوزه‌های مختلف مانند افزایش رضایتمندی مراقبان، بهبود عملکرد خانواده، مهارت‌های فرزندپروری والدین و کاهش مشکلات رفتاری فرزندان نشان داده است (زرگر و باقریان سرارودی، ۱۳۹۶). نظریه مطرح‌شده در فرزندپروری آگاه از آسیب این ایده اصلی را مطرح می‌کند که فرزندان به عنوان افرادی با هویت و نیازهای مختلف به دنیا می‌آیند و والدین مسئولیت دارند تا با توجه به تفاوت‌های فرزندان و نیازهای آن‌ها، راه‌هایی مناسب را برای پرورش و تربیت آن‌ها انتخاب کنند (نرسی و آرزومندی، ۱۴۰۱). معمولاً، والدین با رعایت اصول فرزندپروری آگاهانه از آسیب از افکار، احساسات و رفتارهای خود آگاه‌تر می‌شوند و نگرش غیرقضاوتی، بدون قید و شرط و زیستن در زمان حال را نسبت به فرزندان خود پیدا می‌کنند (Cowling & Gordon, 2022)؛ بنابراین، برنامه‌های مداخله‌ای فرزندپروری آگاه از آسیب به مزایای مثبت زیادی از جمله دلبستگی سالم‌تر در کودکان (Moreira et al., 2018; Medeiros et al., 2016)؛ و تاب‌آوری بیشتر در والدین (Neff & Faso, 2014; Cowling & Gordon, 2022) منجر می‌شوند.

بنابراین، به طور خلاصه، می‌توان گفت اهمیت فرزندپروری، سبک‌های دلبستگی (Quintigliano et al., 2021) و اثرات ناشی از آشفته‌گی هیجانی (Hou et al., 2020) عواملی هستند که تأثیر آن‌ها بر روی خانواده‌های فرزندپذیر به ویژه فرزندخوانده‌ها بسیار زیاد است و با توجه به اهمیت موضوع در ارتقای مهارت‌های فرزندپروری در خانواده‌های فرزندپذیر، مداخله‌های آموزشی متفاوتی مطرح شده‌اند که یکی از این رویکردها، الگوی فرزندپروری آگاه از آسیب است.

در همین راستا، پژوهش‌های انجام‌شده توسط کامرانی فکور و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند با وجود اینکه کودکان فرزندخوانده با مشکلاتی مانند تجربه‌های ناگوار آزار و غفلت پیش از فرزندپذیری، تأثیرات سوء زندگی مؤسسه‌ای و همچنین، مشکلات جسمی و روان‌شناختی وارد زندگی خانواده فرزندپذیر می‌شوند، به‌کارگیری برخی از راهبردهای مدبرانه رویارویی توسط والدین فرزندپذیر می‌تواند به موفقیت فرزندپذیری کمک کند. به‌کارگیری سبک‌های مواجهه مسأله‌مدار، وجود شناخت و آمادگی پیش از اقدام فرزندپذیری، حل‌وفصل مشکلات ناباروری، مذاکره و توافق والدین برای فرزندپذیری، داشتن نگرش مثبت به فرزندپذیری و وجود حمایت‌های اجتماعی، از جمله این راهبردها هستند. شیرانی‌نیا و همکاران (۱۳۹۹) نشان دادند آموزش فرزندپروری ذهن‌آگاهانه بر سلامت روان و کفایت فرزندپروری مادران کودکان با نیازهای ویژه اثرگذار است. قنواتی و همکاران (۱۳۹۹) نشان دادند آموزش فرزندپروری ذهن‌آگاهانه بر تنیدگی والدین در مادران دارای کودک مبتلا به اختلالات طیف اتیسم تأثیرگذار است و موجب کاهش تنیدگی می‌شود. گودینی و همکاران (۱۳۹۶) نیز نشان دادند آموزش مدیریت هیجان به مادران موجب کاهش مشکلات رفتاری

¹ Conscious parenting

فرزندان از دیدگاه والدین می‌شود. هو و همکاران (۲۰۲۰) بیان کردند وجود سبک فرزندپروری آگاهانه موجب کاهش پریشانی عاطفی و تقویت سبک تفکر می‌شود (Hou et al., 2020). هی و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند فرزندپروری آگاهانه موجب پرورش خلاقیت و صمیمیت بین والد - کودک می‌شود (He et al., 2024). ون در آسدونک و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند مداخله‌ای مبتنی بر دل‌بستگی و فرزندپروری آگاه از آسیب برای والدین و کودکان خردسال می‌تواند موجب بهبود صمیمیت و کاهش پرخاشگری شود (van der Asdonk et al., 2022) و همچنین، نتایج پژوهش‌های استناسون و رومانو (۲۰۲۲) نشان داد برنامه تربیتی آگاه از تروما برای والدین موجب تقویت و اهمیت آموزش فرزندپروری می‌شود (Stenason & Romano, 2022). با توجه به پژوهش‌های انجام‌شده، پژوهشی یافت نشد که تأثیر مداخله فرزندپروری آگاه از آسیب بر والدین فرزندپذیر را بررسی کرده باشد و همچنین، با توجه به خلأ پژوهشی عدم بررسی هم‌زمان متغیرهای پژوهش با یکدیگر در این زمینه، این مطالعه به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که آیا فرزندپروری آگاه از آسیب بر سبک دل‌بستگی و آشفتگی هیجانی در خانواده‌های فرزندپذیر مؤثر است؟

روش پژوهش

این پژوهش با توجه به هدف آن از نوع نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون و دوره پیگیری ۴۵ روزه به همراه گروه آزمایش و کنترل بود. در طرح پژوهشی ارائه‌شده، با توجه به اینکه در پژوهش‌های آزمایشی و نیمه‌آزمایشی، دست‌کم تعداد ۱۵-۱۲ نفر برای هر گروه توصیه شده است (Wilson et al., 2007). ۴۰ والد فرزندپذیر مراجعه‌کننده به مراکز بهزیستی دارای کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست در سطح شهر اصفهان در تابستان‌ماه سال ۱۴۰۲، بر اساس معیارهای ورود و خروج به صورت در دسترس، با در نظر گرفتن ریزش آماری انتخاب شدند. پس از نمونه‌گیری اولیه و اجرای پرسشنامه‌ها به عنوان پیش‌آزمون، این ۴۰ نفر (والد) به صورت تصادفی در دو گروه ۲۰ نفری به طور تصادفی جای داده شدند. معیارهای ورود به پژوهش عبارت‌اند از: تمایل به شرکت در پژوهش، داشتن حداقل تحصیلات سیکل، داشتن دست‌کم یک کودک به فرزندی پذیرفته‌شده در دامنه سنی ۵ تا ۱۰ سال، حداقل سن والدین برای مادران ۲۵-۳۵ و برای پدران ۳۰-۴۰ سال و معیارهای خروج از پژوهش عبارت‌اند از: عدم تمایل به شرکت در پژوهش یا ادامه مطالعه، قرار گرفتن تحت درمان‌های پزشکی و روان‌پزشکی که در فرایند آموزش مداخله کنند، ابتلا به آسیب‌های روان‌شناختی حاد مانند اسکیزوفرنی، اختلال دوقطبی، اختلال شخصیتی و سوء مصرف مواد بر اساس مصاحبه تشخیصی بالینی و غیبت بیش از دو جلسه در مراحل آموزش. در پژوهش حاضر، متغیرهای وابسته در دوره‌های پیش‌آزمون - پس‌آزمون و پیگیری با استفاده از پرسشنامه‌های آشفتگی هیجانی و سبک‌های دل‌بستگی والد - کودک بررسی شدند.

ابزار پژوهش

پرسشنامه آشفتگی هیجانی

پرسشنامه آشفتگی هیجانی (EDQ)^۱ توسط سیمونز و گاهر (۲۰۰۵) به منظور سنجش آشفتگی هیجانی طراحی و تدوین شده است (Simons & Gaher, 2005). این پرسشنامه دارای ۱۵ پرسش و ۴ مؤلفه تحمل پریشانی هیجانی، جذب، ارزیابی و تنظیم است و بر اساس طیف لیکرت، با پرسش‌هایی (مانند زمانی که پریشان یا آشفته هستم، فقط به این می‌توانم فکر کنم که چه احساس بدی دارم). آشفتگی هیجانی را با مقیاس پاسخگویی کاملاً موافقم = ۵ تا کاملاً مخالفم = ۱ می‌سنجد. تحمل پریشانی هیجانی شامل پرسش‌های ۱، ۳ و ۵، جذب شامل پرسش‌های (۲-۴-۱۵) ارزیابی شامل پرسش‌های ۶، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ و تنظیم شامل پرسش‌های ۸، ۱۳ و ۱۴ است. دامنه امتیاز این پرسشنامه بین ۱۵ تا ۷۵ است که هرچه امتیاز حاصل شده از این پرسشنامه بیشتر باشد، نشان‌دهنده

¹ Emotional disturbance questionnaire

میزان آشفستگی هیجانی بیشتر است و برعکس. در پژوهش محمودپور و همکاران (۱۴۰۰)، روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده است و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه‌شده برای این پرسشنامه بیشتر از ۰/۷ برآورد شد و برای مؤلفه‌های تحمل پریشانی هیجانی ۰/۷۴، جذب ۰/۷۲، ارزیابی ۰/۷۶ و تنظیم ۰/۸۱ به دست آمد. همچنین، در پژوهش حاضر، پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آمد.

پرسشنامه روابط میان دلبستگی والد - کودک

پرسشنامه روابط میان دلبستگی والد - کودک (QP-CAS)^۱ مقیاسی است که توسط کاپنبرگ و هالپرن (۲۰۰۶) ساخته شده است و از ۲۰ گویه و ۴ خرده‌مقیاس تکامل انطباقی مثبت (۶ پرسش)، واکنش هیجانی (۴ پرسش)، رفتارهای منفی (۶ پرسش) و دوری‌گزیدن از حمایت چهره دلبستگی^۲ (۴ پرسش) تشکیل شده است که به منظور ارزیابی دلبستگی به کار می‌روند (Kappenberg & Halpern, 2006). نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای است که در آن، برای گزینه‌های «هرگز»، «به‌ندرت»، «اغلب اوقات» و «همیشه»، به ترتیب امتیازهای ۱، ۲، ۳ و ۴ در نظر گرفته می‌شوند. برای به دست آوردن امتیاز مربوط به هر بُعد، مجموع امتیازهای پرسش‌های مربوط به آن بُعد با هم جمع می‌شوند. در پژوهش سلیمانی و همکاران (۱۳۹۳)، روایی و پایایی این آزمون بررسی شده‌اند. نتایج آزمون تحلیل عاملی نشان داد آزمون تحلیل عامل اکتشافی برابر ۰/۷۳ و در سطح مطلوب بوده است. ضرایب همسانی درونی این پرسشنامه در حد بالا به دست آمد (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۳). همچنین، ضریب پایایی پرسشنامه یادشده در پژوهش حاضر به وسیله آلفای کرونباخ ۰/۷۹ گزارش شده است.

روش اجرا و تحلیل داده‌ها

ابتدا با مراجعه به مرکز بهزیستی شهر اصفهان، اهداف پژوهشی شرح داده شدند و با هماهنگی بهزیستی، پژوهشگر به مرکز شبه‌خانواده بهزیستی معرفی شد. به منظور اجرای پژوهش، ابتدا، آزمودنی‌های هر دو گروه آزمایش و کنترل پرسشنامه‌های روابط میان دلبستگی و آشفستگی هیجانی را تکمیل کردند. سپس، آزمودنی‌های گروه آزمایش (والدین) به مدت ۱۰ جلسه (جلسه‌های هفتگی در مرکز شبه‌خانواده بهزیستی در شهر اصفهان) ۱۲۰ دقیقه‌ای تحت مداخله فرزندپروری آگاه از آسیب بوگلز و راستیفو (۲۰۱۳) قرار گرفتند (Bögels & Restifo, 2013)؛ در حالی که گروه کنترل هیچ‌گونه مداخله‌ای را در این درمان دریافت نکرد. پس از اتمام جلسه‌ها به عنوان پس‌آزمون و بعد از گذشت ۴۵ روز، آزمودنی‌های هر دو گروه به عنوان دوره پیگیری مجدد آزمون شدند. جلسه‌های آموزشی - درمانی از تاریخ ۱۴۰۲/۴/۲۰ لغایت ۱۴۰۲/۶/۳۰ به صورت گروهی توسط پژوهشگر با کسب تجربه تدریس و انجام مطالعه‌ها و تسلط بر اصول آموزش فرزندپروری برگزار شدند. ملاحظه‌های اخلاقی در تمام مراحل انجام پژوهش رعایت شدند، از جمله کسب رضایت‌نامه کتبی آگاهانه از شرکت‌کنندگان برای شرکت در مطالعه، اطمینان دادن به مشارکت‌کنندگان درباره حفظ محرمانه ماندن اطلاعات، اطمینان دادن به مشارکت‌کنندگان برای خودداری از شرکت در مطالعه در هر زمان در صورت تمایل آنان و حتی آزاد بودن برای خروج از پژوهش در هر مرحله از پژوهش و ارائه نتایج پژوهش به شرکت‌کنندگان در صورت درخواست آن‌ها. پژوهش حاضر دارای کد اخلاق به شماره IR. IAU. KHUISF. REC.1402. 338 از کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان اصفهان است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار SPSS 23 به روش تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر انجام شد. گفتنی است، از آنجا که پروتکل حاضر نخستین بار در ایران توسط پژوهشگر اجرا شد، توسط پنج نفر از متخصصان حوزه کودک و نوجوان از نظر ساختار، محتوا، زمان و فرایند برنامه ارزیابی و تأیید شد و به طور مقدماتی نیز بر روی ۱۰ خانواده فرزندپذیر اجرا شد. نتیجه ارزیابی

^۱ Questionnaire of relationships between parent-child attachment

^۲ Caregiver Support

این پروتکل که توسط ۵ ارزیاب متخصص حوزه روان شناسی انجام شد، بر اساس روایی محتوایی (CVI)^۱ و از نظر آماری معادل عدد ۰/۹۹ شد؛ به این ترتیب، قابلیت اجرایی پروتکل اثبات شد. در جدول (۱)، شرح محتوای مداخله انجام شده آورده شده است.

جدول ۱: محتوای جلسه های فرزندپروری آگاه از آسیب بوگلز و راستیفو (۲۰۱۳)

Table 1: Content of trauma-informed parenting sessions by Bogles and Rastifou (2013)

جلسه ها	محتوای جلسه ها
جلسه اول	فرزندپروری خودکار در مقابل فرزندپروری غیرواکنشی، بررسی واکنش های والدین به استرس های معمول فرزندپروری، یادگیری صبر کردن و تأمل قبل از واکنش نشان دادن به ویژه در شرایط استرس زا
جلسه دوم	آگاهی از پیش فرض ها و قضاوت ها نسبت به کودکان خود، فرزندپروری با ذهن مبتدی، دعوت از والدین برای وارد کردن نگرش مهربانانه در فرزندپروری
جلسه سوم	آگاهی از حس های جسمانی هنگام فرزندپروری، ارتباط دوباره با بدن خود در جایگاه والد، تماشای بدن در طول استرس فرزندپروری
جلسه چهارم	بررسی واکنش های خودکاری که هنگام پاسخ های جنگ - جنگ - انجماد روی می دهند، پاسخ دادن در مقابل واکنش نشان دادن به استرس فرزندپروری، بررسی ارتباط افکار و واکنش به استرس
جلسه پنجم	تشخیص الگوها و طرحواره های فرزندپروری، پاسخ همراه با پذیرش و شفقت نسبت به خود و کودک هنگام مواجهه باحالت های دشوار هیجانی
جلسه ششم	بررسی تعارض های والد - کودک، مواجهه با احساسات دشوار، آسیب و ترمیم ارتباط
جلسه هفتم	تمرین شفقت و مهربانی، عشق و محدودیت، وضع قوانین
جلسه هشتم	تأمل روی تجربه ها و یادگیری های به دست آمده از دوره فرزندپروری
جلسه نهم	برنامه ها برای آینده، به اشتراک گذاشتن تجربه های کسب شده با گروه
جلسه دهم	جمع بندی و پس آزمون

در بخش آمار استنباطی، از آزمون تحلیل واریانس با اندازه گیری مکرر با کمک نرم افزار SPSS 23 استفاده شد.

یافته ها

میانگین و انحراف استاندارد سن آزمودنی ها در گروه آزمایش $2/91 \pm 32/1$ سال و در گروه کنترل $4/4 \pm 3/35$ سال و مقایسه میانگین ها با استفاده از آزمون تی مستقل حاکی از عدم وجود تفاوت معنادار در میانگین سنی دو گروه بود ($t = -1/14$ ، $p = 0/260$). فراوانی و درصد فراوانی سایر متغیرهای جمعیت شناختی شامل تحصیلات و نوع فرزندپروری در جدول (۲) ارائه شده اند.

جدول ۲: یافته های توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی

Table 2: Descriptive statistics of demographic variables

متغیر	تحصیلات	آزمایش	کنترل	آزمون خی دو
		درصد	درصد	آماره معناداری
		فراوانی	فراوانی	

¹ Content Validity Index

تحصیلات	زیردیپلم	۴	۲۰	۷	۳۵	۱/۸۷	۰/۶
		۳	۱۵	۴	۳۰		
		۶	۳۰	۵	۲۵		
		۷	۳۵	۴	۲۰		
نوع فرزندپروری	یک فرزند	۱۰	۵۰	۹	۴۵	۰/۱	۰/۷۵۲
		۱۰	۵۰	۱۱	۵۵		
	دو فرزند						

نتایج آزمون خی دو دو متغیره در بررسی تفاوت فراوانی متغیرهای جمعیت‌شناختی در دو گروه نشان داد این ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در دو گروه تفاوتی معنادار ندارند ($p > 0/05$). یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۳: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش به تفکیک سه گروه و سه مرحله پژوهش

Table 3: Descriptive indices of the scores of the research variables by two groups and three stages of the research

متغیر	آزمایش			کنترل		
	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیگیری	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیگیری
واکنش هیجانی	۴۶/۱۵	۳۶/۰۵	۳۶/۱۵	۴۶/۸۵	۴۶/۷	۴۶/۶۵
انحراف معیار	۱۱/۴۳	۱۰/۸	۸/۶	۱۱/۲۶	۱۱/۰۲	۱۱/۰۰۳
تکامل انطباقی مثبت	۱۷/۷۵	۲۳/۲۵	۲۳/۱	۱۸/۳	۱۸/۱۵	۱۷/۸۵
انحراف معیار	۴/۷۹	۳/۱۱	۳/۰۷	۵/۲۱	۵/۱۴	۴/۶
واکنش هیجانی	۱۹/۲	۱۵/۵	۱۵/۳۵	۲۰/۴	۲۰/۰۵	۲۰/۷۵
انحراف معیار	۲/۷	۳/۱۵	۲/۵۸	۱/۹۸	۱/۸۲	۲/۱۲
رفتارهای منفی	۲۸/۰۵	۲۱/۹۵	۲۲/۹	۲۷/۶۵	۲۷/۶	۲۷/۳
انحراف معیار	۲/۲۱	۲/۴۱	۲/۷۷	۲/۷۶	۲/۷۹	۲/۹۷
دوری‌گزینی از حمایت	۲۱/۴	۱۴/۹	۱۵	۲۱/۷	۲۱/۵۵	۲۱/۳
چهره دلبستگی/فرد مراقب	۳/۰۳	۲/۹۷	۲/۹۵	۲/۲۷	۲/۱۴	۲/۰۰۲

همان‌طور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود، میانگین نمره‌های واکنش هیجانی و ابعاد روابط میان دلبستگی در گروه مداخله (فرزندپروری آگاه از آسیب) نسبت به گروه کنترل در مراحل پس‌آزمون و پیگیری نسبت به مراحل پیش‌آزمون، تغییراتی بیشتر را نشان می‌دهد. استفاده از آزمون‌های پارامتریک اندازه‌های مکرر مستلزم رعایت چند پیش‌فرض اولیه شامل نرمال بودن نمره‌ها، برابری واریانس‌ها و برابری ماتریس کوواریانس است. نتایج آزمون شاپیرو ویلکز^۱ برای بررسی نرمال بودن توزیع نمره‌ها در گروه‌ها، آزمون لوین^۲ برای بررسی برابری واریانس نمره‌ها و آزمون ماچلی^۳ برای بررسی یکنواختی ماتریس واریانس - کوواریانس در دو گروه در

¹ Shapiro-Wilk Test

² Levene's Test

³ Mauchly Test

جدول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴: نتایج پیش فرض های نرمال بودن و برابری واریانس ها

Table 4: The results of normality and equality of variance

متغیر	گروه	آزمون شاپیرو ویلکز				آزمون ماچلی				آزمون لوین	
		پیش آزمون	پس آزمون	پیگیری	آماره	پیش آزمون	پس آزمون	پیگیری	آماره	پس آزمون	پیگیری
		آماره	معناداری	آماره	معناداری	آماره	معناداری	آماره	معناداری	F	معناداری
آشناختگی هیجانی	آزمایش	۰/۹۳۲	۰/۱۶۵	۰/۹۵۹	۰/۴۹۲	۰/۹۵۶	۰/۴۱۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۰۱	۰/۹۱۷
	کنترل	۰/۹۴۷	۰/۳۲۶	۰/۹۳۹	۰/۲۳۴	۰/۹۳۳	۰/۱۷۶	۰/۵۴	۰/۰۰۱	۰/۰۷	۰/۷۹۲
تکامل انطباقی مثبت	آزمایش	۰/۹۵۳	۰/۴۱۲	۰/۹۲۳	۰/۱۲۱	۰/۹۰۵	۰/۰۵۲	۰/۵۴	۰/۰۰۱	۰/۰۷	۰/۷۹۲
	کنترل	۰/۹۴۳	۰/۲۷۷	۰/۹۴۱	۰/۲۵۰	۰/۹۳۴	۰/۱۸۷	۰/۵۴	۰/۰۰۱	۰/۰۷	۰/۷۹۲
واکنش هیجانی	آزمایش	۰/۹۰۸	۰/۰۶۲	۰/۹۲۴	۰/۱۱۷	۰/۹۱۷	۰/۰۸۷	۰/۶۸	۰/۰۰۱	۰/۵۱۹	۰/۴۷۶
	کنترل	۰/۹۱۷	۰/۰۸۶	۰/۹۲۶	۰/۱۲۹	۰/۹۶۷	۰/۵۲۱	۰/۶۸	۰/۰۰۱	۰/۵۱۹	۰/۴۷۶
رفتارهای منفی	آزمایش	۰/۹۰۶	۰/۰۵۵	۰/۹۱۷	۰/۰۸۸	۰/۹۱۷	۰/۰۸۸	۰/۷۱	۰/۰۰۱	۱/۵۶	۰/۲۱۸
	کنترل	۰/۹۴	۰/۲۴۳	۰/۹۵۷	۰/۴۸۵	۰/۹۴۹	۰/۳۵۸	۰/۷۱	۰/۰۰۱	۱/۵۶	۰/۲۱۸
دوری گزینی از حمایت چهره ^۱ دل بستگی/فرد مراقب	آزمایش	۰/۹۶۶	۰/۵۱۸	۰/۹۵۸	۰/۴۷۹	۰/۹۴۸	۰/۳۳۳	۰/۴۶	۰/۰۰۱	۱/۰۳	۰/۳۱۶
	کنترل	۰/۹۲۵	۰/۱۲۴	۰/۹۱	۰/۰۸۲	۰/۹۳۹	۰/۲۳	۰/۴۶	۰/۰۰۱	۱/۰۳	۰/۳۱۶

هدف از بررسی پیش فرض نرمال بودن آن است که نرمال بودن توزیع نمره های همسان با جامعه را بررسی کند. این پیش فرض حاکی از آن است که تفاوت مشاهده شده بین توزیع نمره های گروه نمونه و توزیع نرمال در جامعه برابر صفر است. برای این منظور، از آزمون شاپیرو ویلکز استفاده شد. نتایج حاصل از اجرای این پیش فرض در رابطه با نمره های متغیرهای پژوهش در جدول (۳) نشان داد فرض صفر مبنی بر نرمال بودن توزیع نمره ها در متغیرهای پژوهش در هر سه مرحله پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری در هر دو گروه باقی است (در همه سطوح، معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است). پیش فرض لوین مبنی بر برابری واریانس ها در گروه ها در متغیرهای پژوهش در هر سه مرحله پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری تأیید شده است (سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است)؛ اما پیش فرض یکنواختی کوواریانس ها با استفاده از آزمون ماچلی در متغیرهای پژوهش رد شده است ($p < 0.05$)؛ از این رو، در بررسی فرضیه های پژوهش، از آزمون محافظه کارانه گرین هاوس - گیزر^۱ استفاده می شود. نتایج مقایسه بین آزمودنی و درون آزمودنی در متغیرهای پژوهش در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵: نتایج تحلیل اثرات بین آزمودنی و درون آزمودنی در متغیرهای پژوهش

Table 5: The result of Tests of between-subject and within-Subjects in research variables

متغیر	اثر	منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری	اندازه اثر	توان آماری
آشناختگی هیجانی	بین آزمودنی	گروه	۱۵۹۱/۴۰۸	۱	۱۵۹۱/۴۰۸	۷/۱۷	۰/۰۱۱	۰/۱۵۹	۰/۷۴۲
	درون	اثر زمان	۶۹۷/۰۱۷	۱/۰۰۳	۶۹۵/۲۴۸	۱۱/۴۹۵	۰/۰۰۲	۰/۲۳۲	۰/۹۱۱

¹ Greenhouse-geisser

۰/۸۹۱	۰/۲۲۰	۰/۰۰۲	۱۰/۷۲	۶۴۸/۵۶۷	۱/۰۰۳	۶۵۰/۲۱۷	اثر زمان × گروه	ازمودنی	
۰/۷۲۲	۰/۱۵۳	۰/۰۱۳	۶/۸۴	۳۲۰/۱۳۳	۱	۳۲۰/۱۳۳	گروه	بین آزمودنی	تکامل انطباقی مثبت
۰/۹۹۱	۰/۲۸۸	۰/۰۰۱	۱۵/۳۵	۱۲۸/۱۲۷	۱/۳۷	۱۷۶/۱۱۷	اثر زمان	درون	
۰/۹۹۸	۰/۳۳۴	۰/۰۰۱	۱۹/۰۵۷	۱۵۹/۰۴۶	۱/۳۷	۲۱۸/۶۱۷	اثر زمان × گروه	ازمودنی	
۱/۰۰۰	۰/۵۱	۰/۰۰۱	۳۹/۶۳	۴۱۴/۴۰۸	۱	۴۱۴/۴۰۸	گروه	بین آزمودنی	واکنش هیجانی
۰/۹۸۶	۰/۲۵۶	۰/۰۰۱	۱۳/۰۵۸	۶۳/۳۶	۱/۵۱۸	۹۶/۵۱۷	اثر زمان	درون	
۰/۹۸۸	۰/۲۶	۰/۰۰۱	۱۳/۳۴	۶۴/۹۴۴	۱/۵۱۸	۹۸/۶۱۷	اثر زمان × گروه	ازمودنی	
۰/۹۸۱	۰/۳۱۰	۰/۰۰۱	۱۷/۰۸۹	۳۱۰/۴۰۸	۱	۳۱۰/۴۰۸	گروه	بین آزمودنی	رفتارهای منفی
۱/۰۰۰	۰/۶۵۰	۰/۰۰۱	۷۰/۵۳۷	۱۴۸/۰۸۷	۱/۵۴	۲۲۸/۳۱۷	اثر زمان	درون	
۱/۰۰۰	۰/۶۲۴	۰/۰۰۱	۶۳/۰۳	۱۳۲/۳۲۶	۱/۵۴	۲۰۴/۰۱۷	اثر زمان × گروه	ازمودنی	
۱/۰۰۰	۰/۴۸۹	۰/۰۰۱	۳۶/۳۱	۵۸۵/۲۰۸	۱	۵۸۲/۲۰۸	گروه	بین آزمودنی	دوری‌گزینی از حمایت
۱/۰۰۰	۰/۶۵۷	۰/۰۰۱	۷۲/۷۴	۲۳۲/۸۵۷	۱/۲۹	۳۰۱/۶۱۷	اثر زمان	درون	چهره‌دلبستگی/فرد
۱/۰۰۰	۰/۶۱۸	۰/۰۰۱	۶۱/۴۵	۱۹۶/۷۲۶	۱/۲۹	۲۵۴/۸۱۷	اثر زمان × گروه	ازمودنی	مراقب

بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده در جدول (۵)، در تحلیل بین‌آزمودنی، میانگین نمره‌های متغیرهای آشفته‌گی هیجانی ($F=7/17$)، تکامل انطباقی مثبت ($p<0/05$ ، $F=6/84$)، واکنش هیجانی ($F=39/63$)، رفتارهای منفی ($F=17/089$)، دوری‌گزینی از حمایت فرد مراقب ($F=36/31$)، در گروه آزمایش (فرزندپروری آگاه از آسیب) و کنترل تفاوتی معنادار دارد. بر اساس نتایج در تحلیل‌های درون‌آزمودنی، نیز اثر اصلی زمان معنادار است که نشان می‌دهد بین میانگین نمره‌های متغیرهای آشفته‌گی هیجانی ($F=11/49$)، تکامل انطباقی مثبت ($F=15/35$)، واکنش هیجانی ($F=13/05$)، رفتارهای منفی ($F=70/53$)، رفتارهای منفی ($F=70/53$) و دوری‌گزینی از حمایت فرد مراقب ($F=72/74$) در مراحل پژوهش به طور کلی تفاوتی معنادار وجود دارد. نتایج نشان داده است تعامل اثر زمان و عضویت گروهی نیز در متغیرهای آشفته‌گی هیجانی ($F=10/72$)، تکامل انطباقی مثبت ($F=19/05$)، واکنش هیجانی ($F=13/34$)، رفتارهای منفی ($F=63/03$) و دوری‌گزینی از حمایت فرد مراقب ($F=61/45$) معنادار است که نشان می‌دهد تغییرات مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری در هر یک از گروه‌ها معنادار بوده‌اند. نتایج آزمون تعقیبی بونفرونی^۱ برای مقایسه گروه‌های آزمایش و کنترل در مراحل پژوهش در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول ۶: نتایج آزمون تعقیبی برای مقایسه دو گروه به تفکیک متغیرهای پژوهش در دو مرحله پس‌آزمون و پیگیری

Table 6: Result of Bonferroni test for Comparison of two groups according to research variables in two stages of post-test and follow-up

متغیر	مرحله	تفاوت میانگین	معناداری	حجم اثر	متغیر	مرحله	تفاوت میانگین	معناداری	حجم اثر
آشفته‌گی	پیش‌آزمون	-۰/۷	۰/۸۴۶	۰/۰۰۱	رفتارهای	پیش‌آزمون	۰/۴	۰/۶۱۷	۰/۰۰۷
هیجانی	پس‌آزمون	-۱۰/۶۵	۰/۰۰۱	۰/۲۷۸	منفی	پس‌آزمون	-۵/۶۵	۰/۰۰۱	۰/۵۵۱
	پیگیری	۱۰/۵	۰/۰۰۱	۰/۲۷۶	پیگیری		-۴/۴	۰/۰۰۱	۰/۳۸۱

¹ Bonferroni test

تکامل انطباقی	پیش‌آزمون	-۰/۵۵	۰/۷۳	۰/۰۰۳	دوری‌گزینی	پیش‌آزمون	-۰/۳	۰/۷۲۵	۰/۰۰۳
مثبت	پس‌آزمون	۵/۱	۰/۰۰۱	۰/۲۷۵	از حمایت	پس‌آزمون	-۵/۶۵	۰/۰۰۱	۰/۶۳۴
	پیگیری	۵/۲۵	۰/۰۰۱	۰/۳۲۴	چهره	پیگیری	-۶/۳	۰/۰۰۱	۰/۶۲۱
واکنش	پیش‌آزمون	-۱/۲	۰/۱۱۸	۰/۰۶۳	دلبستگی/فرد				
هیجانی	پس‌آزمون	-۴/۵۵	۰/۰۰۱	۰/۴۵۱	مراقب				
	پیگیری	-۵/۴	۰/۰۰۱	۰/۵۷۹					

نتایج در جدول (۶) نشان می‌دهد تفاوت گروه آزمایش، یعنی فرزندپروری آگاه از آسیب، با گروه کنترل در همه متغیرهای پژوهش در مرحله پیش‌آزمون غیرمعنادار است ($p > ۰/۰۵$)؛ اما نتایج نشان داده است تفاوت دو گروه در متغیرهای آشفتگی هیجانی و ابعاد روابط میان دلبستگی در مرحله پس‌آزمون و پیگیری معنادار به دست آمده است ($p < ۰/۰۰۱$). تأثیر فرزندپروری آگاه از آسیب بر آشفتگی هیجانی برابر ۲۷/۸ درصد و در مرحله پیگیری برابر ۲۷/۶ درصد حاصل شده است. میزان تأثیر آموزش‌ها در ابعاد تکامل انطباقی مثبت، واکنش هیجانی، رفتارهای منفی و دوری‌گزینی از حمایت فرد مراقب در پس‌آزمون به ترتیب برابر ۲۷/۵، ۴۵، ۵۵ و ۶۳/۶ درصد و در مرحله پیگیری برابر ۳۲/۴، ۵۷/۹، ۳۸ و ۶۲ درصد حاصل شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع، یافته‌های این پژوهش نشان داد فرزندپروری آگاه از آسیب بر روابط میان فردی دلبستگی و آشفتگی هیجانی در خانواده‌های فرزندپذیر مؤثر است. در نهایت، آموزش فرزندپروری آگاه از آسیب به عنوان رویکردی نوین موجب تغییر در متغیرهای پیشابندی، همچون روابط میان دلبستگی و آشفتگی هیجانی در خانواده‌های فرزندپذیر می‌شود؛ از این رو، لازم است متغیرهای بالا به طور ویژه در زمینه بهبود شرایط خانواده‌های فرزندپذیر مورد توجه پژوهشگران قرار گیرند. نتایج نشان داد آموزش فرزندپروری آگاه از آسیب بر روابط میان دلبستگی اثرگذار است ($p < ۰/۰۰۱$). نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های مدیروس و همکاران ([Medeiros et al., 2016](#))؛ موریرا و همکاران ([Moreira et al., 2018](#)) و هی و همکاران ([He et al., 2024](#)) مبنی بر آنکه فرزندپروری آگاهانه موجب تقویت تمایلات خلاقانه کودکان و بهبود رابطه و صمیمیت بین والد - کودک می‌شود، همخوان است. در تبیین این نتیجه، می‌توان این‌طور استنباط کرد که شیوه‌های فرزندپروری و آموزش مبتنی بر آن روش‌هایی هستند که والدین در برخورد با فرزندان خود اعمال می‌کنند و در شکل‌گیری و رشد آنان در دوران کودکی و ویژگی‌های بعدی شخصیتی و رفتاری آن‌ها تأثیری عمیق دارند. همچنین، دلبستگی فرآیندی است که طی آن، پیوندی عاطفی در روابط مادر و نوزاد شکل می‌گیرد و نوزاد از لحاظ عاطفی به والدین خود دلبستگی پیدا می‌کند ([Morely & Morgan, 2011](#)).

در تبیین یافته حاضر، می‌توان اذعان کرد والدین آگاه هم برای رفتار خودمختارانه و هم برای انضباط ارزش قائل هستند و کنترل منطقی و نیز آزادی حساب‌شده موجب می‌شود کودکان قوانین و اصول رفتارهای صحیح را درونی کنند و در قبال اعمال و رفتار خود احساس مسئولیت کنند. این والدین افزون بر اینکه گرم و بامحبت هستند، کودکانشان را به طرف استقلال سوق می‌دهند و در نتیجه، زمینه‌ای را فراهم می‌کنند که در آن، کودک احساس ارزشمندی کند. این ویژگی‌های گفته‌شده از ویژگی‌های افراد دارای روابط میان دلبستگی ایمن نیز است که در الگوهای فعال‌سازی درونی خود و دیگران به این نتیجه شناختی می‌رسند که خودشان ارزشمند هستند و ارزش مراقبت شدن را دارند و دیگران هم (در اینجا، والدین فرزندپذیر) افرادی مراقبت‌کننده و پاسخگو خواهند بود که در مواقع لزوم، حاضر هستند و نیازهایشان را ارضاء خواهند کرد. افراد دارای دلبستگی ایمن آن دسته از افرادی هستند که حسی مثبت نسبت به

خود و درکی مثبت از دیگران دارند و از لحاظ اجتماعی اعتمادبه‌نفسی بیشتر دارند و موفق‌تر هستند؛ بنابراین، مداخله فرزندپروری آگاه با تقویت آگاهی و دانش والدین در گام‌های هفتم، با تمرین شفقت و مهربانی و ارتباط دوباره با بدن خود در جایگاه والدین فرزندپذیر و تماشای بدن در طول استرس فرزندپروری، توانست آنان را از مزایای سبک دلبستگی ایمن هوشیار کند؛ از این رو، دور از انتظار نیست که فرزندپروری آگاه با تقویت چنین گام‌ها و تمرین‌هایی موجبات فضایی ایمن همراه با سبک دلبستگی ایمن را فراهم کند. در نگاهی دیگر، مداخله فرزندپروری آگاه از آسیب با تقویت پنج بُعد بین‌فردی که شامل ۱- به حرف‌های کودک گوش دادن، ۲- داشتن نگرش غیرقضاوتی؛ ۳- پذیرش خود و کودکان با تمام ویژگی‌هایی که دارند؛ ۴- گسترش دادن آگاهی هیجانی درباره خود و کودک و ۵- نظم دادن به روابط در فرزندپروری است، به این نکته اشاره دارد که والدین کمتر رفتار واکنشی نسبت به کودکانشان دارند و با شیوه‌های آرام‌تر با کودکانشان برخورد می‌کنند و یک دفعه واکنش نشان نمی‌دهند و ایجاد دلسوزی به خود به عنوان والد و همچنین، دلسوزی به کودک را بهتر درک می‌کنند (He et al., 2024).

بنابراین، والدین آگاه از آسیب، به ویژه در رابطه با کودکانی که از بهزیستی به فرزندپذیری پذیرفته می‌شوند، نیازمند داشتن نگرش دلسوزانه و پذیرشی با آگاهی هستند تا بتوانند نیازهای آنان را به‌درستی پاسخ دهند؛ از این رو، مداخله حاضر به آگاه کردن والدین از دنیای درون خود و دنیای کودکان، زمانی که والد با کودک تعامل می‌کند و به همان اندازه، به انتخاب شیوه‌های فرزندپروری توسط والدین اشاره دارد که برای والدین ارزشمند و هدفمند هستند. در نهایت، در ورای این آموزش‌ها و تکالیف ارائه‌شده، روابط میان دلبستگی ایمن که ناشی از نگاه دلسوزانه و بدون قضاوت است افزایش می‌یابد؛ بنابراین، تکامل انطباقی مثبت، واکنش هیجانی و دوری‌گزیدن از حمایت چهره دلبستگی/فرد مراقب افزایش و رفتارهای منفی کاهش (که ناشی از قضاوت‌نگری هستند) می‌یابند.

همچنین، نتایج نشان داد فرزندپروری آگاه از آسیب موجب بهبود آشفته‌گی هیجانی مادران می‌شود؛ از این رو، نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های ون در آسدونک و همکاران (۲۰۲۲) مبنی بر اینکه مداخله‌ای مبتنی بر دلبستگی و فرزندپروری آگاه از آسیب موجب کاهش آشفته‌گی و پرخاشگری و در نهایت، بهبود صمیمیت والد - کودک می‌شود (van der Asdonk et al., 2022) و یافته‌های استناسون و رومانو (۲۰۲۲) مبنی بر اثرگذاری فرزندپروری آگاه از آسیب برای والدین و کاهش آشفته‌گی همخوان است (Stenason & Romano, 2022).

در تبیین یافته‌های پژوهش، می‌توان بیان کرد آموزش فرزندپروری آگاه باعث می‌شود والدین فرزندپذیر شناختی هرچه بهتر از خود و فرزندانشان پیدا کنند. همچنین، طی این آموزش‌ها، والدین آموختند به خود، شرایط و کودکان خود، زمانی که آنان را به فرزندخواندگی پذیرفته‌اند، بدون پیش‌فرض‌های قبلی نگاه کنند؛ زیرا نگاه بدون قضاوت والدین به فرزندان به بهبود روابط آنان با کودکانشان کمک می‌کند و در نتیجه، کاهش مشکلات رفتاری کودکان آنان را به همراه دارد. والدین بیشترین ارتباط را با فرزند دارند و اگر این ارتباط مخدوش باشد، خود عاملی مهم در دامن زدن به مشکلات در کودکان می‌شود؛ بنابراین، فرزندپروری آگاه از آسیب به عنوان منبع روان‌شناختی بالقوه در مواقع استرس عمل می‌کند و به والدین کمک می‌کند تا مقابله‌ای سازگارتر داشته باشند و از تأثیرات مخرب ناشی از ارزیابی‌های روان‌شناختی مرتبط با فرزندپروری و خانواده اجتناب کنند (Turpyn & Chaplin, 2016). همچنین، در این روش، والدین با انجام مراقبه عشق و دوستی و تمرین‌های خودشفقتی، یاد گرفتند نسبت به خود، فرزندان و دیگران مهربانی و شفقت داشته باشند و همین امر باعث کاهش خودسرزنگری و استرس در آن‌ها می‌شود. همچنین، تجربه کردن فرزندان با حواس پنج‌گانه مانند لمس و در آغوش کشیدن باعث افزایش ترشح اکسی‌توکسین و در نتیجه، کاهش استرس می‌شود (Hou et al., 2020) که در ورای آن، با کاهش استرس، آشفته‌گی هیجانی حاکم بر روابط در کودکان نیز کاهش می‌یابد و این آموزش مناسب والدینی است که خودشان از مشکلات روان‌شناختی رنج می‌برند و می‌توانند با افزایش آگاهی خود مبنی بر آموزش‌های

دریافتی، مشکلات روان‌شناختی و آشفتگی هیجانی فرزندان خویش را کاهش دهند.

این پژوهش، همچون سایر پژوهش‌ها، دارای محدودیت‌هایی از جمله ارزیابی اطلاعات بر اساس پرسشنامه‌های خودگزارش‌دهی است و ممکن است مادران و پدران به خاطر داشتن احساسات مادرانه و پدرانه، در جواب دادن صادقانه ملاحظه کرده باشند که همین امر ممکن است نتایج پژوهش را تحت تأثیر قرار داده باشد. بدون شک، متغیرهایی مداخله‌گر همچون تأثیر خرده فرهنگ‌ها و شرایط اجتماعی - اقتصادی می‌توانند در نتایج پژوهش حاضر اثرگذار باشند. به علاوه، در این پژوهش، با توجه به محدودیت پژوهش مبنی بر تعمیم یافته‌ها به خاطر محدود بودن جامعه، پیشنهاد می‌شود پژوهش بر روی دیگر خانواده‌های فرزندپذیر در دیگر شهر و فرهنگ‌ها اجرا شود و در نهایت، با توجه به اینکه این مطالعه، مطالعه‌ای مقطعی است، لازم است پژوهش‌های طولی برای اطلاعات جامع‌تر در این زمینه انجام شوند.

بر این اساس، پیشنهاد می‌شود این مداخله به عنوان بهبود سبک‌های دلبستگی ایمن و کاهش آشفتگی هیجانی والدین و کودکان فرزندپذیر در برنامه‌های بهداشت روانی مراکز نگهداری از کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست گنجانده شود. همچنین، متولیان مراکز روان‌شناختی و مراکز بهزیستی می‌توانند از این مداخله برای دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های روان‌درمانی برای اعضای خانواده‌های فرزندپذیر به صورت دوره‌ای استفاده کنند. همچنین، برنامه اختصاصی در راستای اثرات ناشی از آسیب‌های فرزندپروری در خانواده‌های فرزندپذیر توسط متخصصان آموزش داده شود.

موازین اخلاقی

در این پژوهش، موازین اخلاقی شامل اخذ رضایت آگاهانه، تضمین حریم خصوصی و رازداری رعایت شدند. با توجه به شرایط و زمان تکمیل پرسشنامه‌ها، ضمن تأکید بر تکمیل تمامی پرسش‌ها، شرکت‌کنندگان درباره خروج از پژوهش مختار بودند. پس از اتمام پژوهش، گروه کنترل نیز تحت مداخله قرار گرفت. همچنین، این پژوهش دارای کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان اصفهان به شماره IR. IAU. KHUISF. REC.1402.338 است.

سپاسگزاری نویسندگان

نویسندگان پژوهش حاضر بر خود لازم دانستند تا از کلیه والدینی که در پژوهش شرکت کردند و همچنین، استاد بزرگوار، دکتر منصوره بهرامی پور، کمال تشکر و سپاسگزاری خود را ابراز کنند.

مشارکت نویسندگان

پژوهش حاضر حاصل اقتباس از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول بود که توسط معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان به تصویب رسیده است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

- زرگر، ف.، و باقریان سرارودی، ر. (۱۳۹۶). فرزندپروری ذهن‌آگاهانه: نقش مؤلفه‌های درمان‌های موج سوم رفتاری در حوزه فرزندپروری، *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۳(۴)، ۳-۱۴. <https://rbs.mui.ac.ir/article-1-435-fa.html>
- قنوتی، م.، حمید، ن.، و مهرابی هنرمند، م. (۱۳۹۹). تأثیر آموزش فرزندپروری ذهن‌آگاهانه بر تنیدگی والدین در مادران دارای کودک مبتلا به اختلالات طیف اتیسم. *مجله پرستاری کودکان*، ۷(۲)، ۷۵-۸۶. <https://jpen.ir/article-1-496-fa.html>

- سلیمانی، ح.، بشاش، ل.، و لطیفیان، م. (۱۳۹۳). خصوصیات روان‌سنجی پرسشنامه روابط میانی دل‌بستگی برای دوره سنی میانی کودکی. *روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۴(۱۶)، ۶۳-۴۱. https://jpmm.marvdasht.iau.ir/article_590.html
- شیرانی‌نیا، خ.، رضانی، ش.، و سودانی، م. (۱۳۹۹). تأثیر آموزش فرزندپروری ذهن‌آگاهانه بر سلامت روان و کفایت فرزندپروری مادران کودکان با نیازهای ویژه. *پژوهش‌های مشاوره (تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره)*، ۱۹(۷۶)، ۷۰-۹۱. <https://www.sid.ir/paper/394631/fa>
- کامرانی فکور، ش.، رسول‌زاده طباطبایی، ک.، رزاقی، ر.، و احمدی، ف. ا. (۱۳۹۸). تجارب خانواده‌های فرزندپذیر از مشکلات کودکان فرزندخوانده: رویکرد نظریه زمینه‌ای. *رفاه اجتماعی*، ۱۹(۷۴)، ۱۶۷-۲۰۶. <https://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3339-fa.html>
- گودینی، ر.، پور محمدرضای تجربی، م.، طهماسبی، س.، و بیگلریان، ا. (۱۳۹۶). تأثیر آموزش مدیریت هیجان به مادران بر مشکلات رفتاری فرزندان از دیدگاه والدین. *مجله توان‌بخشی*، ۱۸(۱)، ۱۳-۲۴. https://rehabilitationj.uswr.ac.ir/browse.php?a_id=1601&sid=1&slc_lang=fa
- محمودپور، ع.، شریعتمدار، آ.، برج علی، ا.، و شفیع‌آبادی، ع. (۱۴۰۰). ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس تحمل پریشانی (سیمونز و گاهر، ۲۰۰۵) در سالمندان. *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، ۱۲(۴۶)، ۶۴-۴۹. https://jem.atu.ac.ir/article_14618.html
- نرسی، م.، و آرزومندی، م. (مترجمان) (۱۴۰۱). کودک دل‌بسته. روش‌های نوین فرزندپروری برای پدران و مادران فرزندپذیر (کرن پرویس، دیوید کراس و ویندی لاینز سان‌شاین، نویسندگان؛ چاپ دوم). انتشارات ارجمند. <https://www.arjmandpub.com/book/1881>

References

- Ainsworth, M. S. D. (1989). *Some considerations regarding theory & assessment relevant to attachment beyond infancy*. Greenberg Press. <https://terapia.co.uk/wp-content/uploads/2021/01/Ainsworth-Attachments-Beyond-Infancy.pdf>
- Annual report of welfare organization activity. (2017). *Welfare organization*. <http://roshnimultan.org/wp-content/uploads/2020/11/ANNUAL-REPORT-2017.pdf>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss* (Vol. 1). Attachment. New York: Basic Books. https://mindsplain.com/wpcontent/uploads/2020/08/ATTACHMENT_AND_LOSS_VOLUME_I_ATTACHMENT.pdf
- Bögels, S. M., & Restifo, K. (2013). *Mindful parenting: A guide for mental health practitioners*. New York: Springer. https://books.google.com/books/about/Mindful_Parenting.html?id=iZ3jAAAAQBAJ
- Chu, K. A., Schwartz, C., Towner, E., Kasparian, N. A., & Callaghan, B. (2021). Parenting under pressure: A mixed-methods investigation of the impact of COVID-19 on family life. *Journal of Affective Disorders Reports*, 5. <http://doi.org/10.1016/j.jadr.2021.100161>
- Cowling, C., & Gordon, W. V. (2022). Mindful parenting: future directions and challenges. *International Journal of Spa and Wellness*, 5(1), 50-70. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/24721735.2021.1961114>
- Dalen, M., Nordahl, K., Vonheim, K., Harald, J., & Nærde, A. (2020). Mother-Child Interaction in Families With Internationally Adopted Children and Families With Biological Children at Age 2: Similarities and Differences. *Adoption Quarterly*, 23(4), 286-311. <http://doi.org/10.1080/10926755.2020.1833394>
- Denton, N. (2022). *Finding Motivation and Connectedness for Learning with Special Education Students Qualifying Under Emotional Disturbance*. <https://scholar.dominican.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1056&context=education-masters-theses>
- Fisher, P. A. (2015). Adoption, fostering, and the needs of looked-after and adopted children. *Child and Adolescent Mental Health*, 20(1), 5-12. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4321746/>
- Fraley, R. C., & Roisman, G. I. (2019). The development of adult attachment styles: Four lessons. *Current Opinion in Psychology*, 25, 26-30. <https://psycnet.apa.org/record/2019-05951-008>
- Ghanavaty, M., Hamid, N., & Mehrabizadeh Honarmand, M. (2021). The Effect of Mindful Parenting Training on Parental Stress in Mothers of Children with Autism Spectrum Disorders. *JPEN*, 7(2), 75-86. <http://jpen.ir/article-1-496-fa.html> [In Persian]

- Gowdini, R., Pourmohamdreza-Tajrishi, M., Tahmasebi, S., & Biglarian, A. (2017). Effect of Emotion Management Training to Mothers on the Behavioral Problems of Offspring: Parents' View. *Jrehab*, 18(1), 13-24. <http://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-1601-fa.html> [In Persian]
- Gorla, L., Fusco, C., & Santona, A. (2023). A Retrospective Study on Adoptive Parenthood in the First Year after the Adoption: The Role of Parents' Attachment and Empathy on Communicative Openness. *Healthcare (Basel)*, 11(24). <http://doi.org/10.3390/healthcare11243128>
- Kappenberg, E. S., & Halpern, D. F. (2006). Kinship Center Attachment Questionnaire: Development of a caregiver-completed attachment measure for children younger than 6 years. *Educational and Psychological Measurement*, 66(5), 852-873. <http://doi.org/10.1177/0013164405285545>
- Hardianto, D., Budiningsih, C. A., Pratama, K. W., Ali, S. K. S., & Karakauki, M. (2022). Assessing the Experience-Sharing Parenting Method through Online Learning during Covid-19 Pandemic. *International Journal of Instruction*, 15(4). https://www.e-iji.net/dosyalar/iji_2022_4_20.pdf
- He, J., Wang, Z., Zhang, Y., Feng, S., Han, J., Quan, H., & Li, C. (2024). The Influence of Mindful Parenting on Children's Creative Tendencies: The Chain Mediating Effect of Parent-Child Intimacy and Connectedness to Nature. *Behav Sci (Basel)*, 14(3), 223. <http://doi.org/10.3390/bs14030223>
- Heshmati Molaie, N., Koochak Entezar, R., & Golshani, F. (2024). Providing Adaptation Solutions to the Problems Faced by Adoptive Families. *Cureus*, 16(1). <http://doi.org/10.7759/cureus.53262>
- Hogan, C. M., Grotevant, H. D., & Wang, D. (2023). Adoptive family contexts of adolescent and adult adjustment: Dyadic and systemic approaches. *Journal of Family Psychology*. Advance online publication. Nov 30:10.1037/fam0001170. <http://doi.org/10.1037/fam0001170>. Epub ahead of print. PMID: 38032654; PMCID: PMC11136878.
- Hou, Y., Xiao, R., Yang, X., Chen, Y., Peng, F., Zhou, S., Zeng, X., & Zhang, X. (2020). Parenting Style and Emotional Distress Among Chinese College Students: A Potential Mediating Role of the Zhongyong Thinking. *Style. Front. Psychol*, 11, 1774. <http://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01774>
- Howe, C. J., & Weber, L. F. (2023). *Adoption. In The Role of Child Life Specialists in Community Settings* (pp. 341-354). IGI Global.
- Hutauruk, M. N., & Yusnadi, Y. (2023). Analysis of The Parenting Method used by Working Parents in Shaping Children's Personality. *International Journal of Educational Practice and Policy*, 1(2), 55-61. <https://journal.lontaradigitech.com/IJEPP/article/view/270>
- Inzlicht, M., Bartholow, B. D., & Hirsh, J. B. (2015). Emotional foundations of cognitive control. *Trends Cogn Sci*, 19(3), 126-132. <http://doi.org/10.1016/j.tics.2015.01.004>
- Kamrani Fakoor, S., Rasoolzadeh Tabtabaei, K., Razaghi, R., & Ahmadi, F. (2019). Explanation of Adoptive Families' Experiences of Adopted Children Problems: a Grounded Theory Approach. *Refahj*, 19(74), 167-206. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3339-fa.html> [In Persian]
- Lapidus, E. (2023). *Longitudinal Perspectives on Individual Outcomes, Family Functioning, and Social Support Among Diverse Adoptive Families*. https://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1238&context=psychology_etds
- Lass-Hennemann, J., Schäfer, S. K., Sopp, M. R., & Michael, T. (2022). The relationship between attachment to pets and mental health: the shared link via attachment to humans. *BMC psychiatry*, 22(1), 1-9. <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-022-04199-1>
- Mahmoudpour, A., Shariatmadar, A., Borj Ali, A., & Shafiabadi, A. (2021). Psychometric properties of Distress Tolerance Scale (Simmons & Gaher, 2005) in the elderly. *Educational Measurement Quarterly*, 12(46), 64-49. https://jem.atu.ac.ir/article_14618.html [In Persian]
- Matin, H., Yoosefi, N., Solgi, M., & Hayati, M. (2021). Effectiveness of conscious parenting training based on imago therapy approach on the interaction of mother-child mothers of children with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 10(2), 254-267. https://jld.uma.ac.ir/article_1089.html?lang=en
- Medeiros, C., Gouveia, M. J., Canavarro, M. C., & Moreira, H. (2016). The indirect effect of the mindful parenting of mothers and fathers on the child's perceived well-being through the child's attachment to parents. *Mindfulness*, 7(4), 916-927. <https://core.ac.uk/download/pdf/151539404.pdf>
- Mohan, T. (2023). *Exploring the Relationship Between Participation in Hookup Culture and Attachment Style*. https://digitalcommons.chapman.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1599&context=cusrd_abstracts

- Moreira, H., Gouveia, M. J., & Canavero, M. C. (2018). Is mindful parenting associated with adolescents' well-being in early and middle/late adolescence? The mediating role of adolescents' attachment representations, self-compassion and mindfulness. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(8), 1771–1788. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29392524/>
- Morely, T. E., & Morgan, G. (2011). The origins of cognitive vulnerability in early childhood: mechanisms linking early attachment to later depression. *National Library of Medicine*, 31(7), 1-18. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21820386/>
- Narsi, M., & Arzumandi, M. (Trans.) (2022). *Affectionate Child New Parenting Techniques for Adoptive Fathers and Mothers* (K. Purvis, D. Cross, & W. L. Sunshine, Eds.; 2nd ed.). Respected publications. <https://www.arjmandpub.com/book/1881/> [In Persian]
- Neff, K. D., & Faso, D. J. (2014). Self-compassion and well-being in parents of children with autism. *Mindfulness*, 6(4), 938–947. <https://psycnet.apa.org/record/2014-51361-001>
- Paine, A. L., Perra, O., Anthony, R., & Shelton, K. H. (2021). Charting the trajectories of adopted children's emotional and behavioral problems: The impact of early adversity and postadoptive parental warmth. *Dev Psychopathol*, 33(3), 922-936. <http://doi.org/10.1017/S0954579420000231>
- Pathak-Shelat, M., & Bhatia, K. (2021). *Raising a Humanist: Conscious Parenting in an Increasingly Fragmented World*. SAGE Publishing India. <https://sk.sagepub.com/books/raising-a-humanist>
- Perez, V. M. (2023). *Origins of Fear of Intimacy: The Effects of Parental Involvement and Attachment Style*. <https://stars.library.ucf.edu/honorstheses/1404/>
- Quintigliano, M., Trentini, C., Fortunato, A., Lauriola, M., & Speranza, A. M. (2021). Role of Parental Attachment Styles in Moderating Interaction Between Parenting Stress and Perceived Infant Characteristics. *Front. Psychol.*, 12. <http://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.730086>
- Ringeisen, H., Stambaugh, L., Bose, J., Casanueva, C., Hedden, S., Avenevoli, S., & West, J. (2017). Measurement of childhood serious emotional disturbance: State of the science and issues for consideration. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 25(4), 195-210. <https://pure.johnshopkins.edu/en/publications/measurement-of-childhood-serious-emotional-disturbance-state-of-t>
- Shiralinia, K., Ramezani, S., & Sodani, M. (2021). Effectiveness of mindful parenting training on mental health and parenting competence on mothers of children with special needs. *QJCR*, 19(76), 70-91. <http://iranocounseling.ir/journal/article-1-716-fa.html> [In Persian]
- Stenason, L., & Romano, E. (2022). Evaluation of a Trauma-Informed Parenting Program for Resource Parents. *Int J Environ Res Public Health*, 19(24). <http://doi.org/10.3390/ijerph192416981>
- Simons, J. S., & Gaher, R. M. (2005). The Distress Tolerance Scale: Development and validation of a self-report measure. *Motivation and Emotion*, 29(2), 83-102. <https://psycnet.apa.org/record/2006-04036-002>
- Steinberg, S. B., Burgess, M., & Herrera, K. (2023). Adopting Social Media in Family and Adoption Law. *Utah Law Review*, 2. <https://doi.org/10.26054/0d-sbpb-mnmx>
- Soleimani, H., Bashash, L., & Latifian, M. (2013). Psychometric properties of the intermediate attachment relationships questionnaire for the middle age period of childhood. *Psychological Methods and Models*, 4(16), 41-63. https://jpmm.marvdasht.iau.ir/article_590.html [In Persian]
- Turpyn, C., & Chaplin, T. M. (2016). Mindful parenting and parents' emotion expression: effects on adolescent risk behaviors. *Mindfulness*, 7(1), 246-25. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27087861/>
- van der Asdonk, S., Kesarlal, A.R., Schuengel, C., Draaisma, N., de Roos, C., Zuidgeest, K., ... , & Alink, L. R. A. (2022). Testing an attachment- and trauma-informed intervention approach for parents and young children after interparental violence: protocol for a randomized controlled trial. *Trials*, 23(1), 973. <https://doi.org/10.1186/s13063-022-06902-9>
- Voloshenko, M. (2023). *The results of comparative analysis of the levels of professional readiness of future specialists in socionomic specialities to form a conscious parenting in youth aktyajinhi*. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-1-39>
- Wilson, van V., Carmen, R., & Morgan, B. L. (2007). Power and Rules of Thumb for Determining Sample Sizes. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 3(2), 43-50. <https://doi.org/10.20982/tqmp.03.2.p043>

- Yull, D., & Wilson, M. (2018). Keeping Black children pushed into, not pushed out of, classrooms: Developing a race-conscious parent engagement project. *Journal of Black Psychology*, 44(2), 162-188. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0095798417753519>
- Zargar, F., & Bagherian Seravardu. R. (2015). Mindful Parenting: The Role of Third Wave Behavior Therapies in Parenting. *RBS*, 13(4), 587-594. <http://rbs.mui.ac.ir/article-1-435-fa.html> [In Persian]

